

Dato: 25. juni 2026

Ansøgning

Projektbeskrivelse – Udlægning af gydegrus, skjulesten og dødt ved i Svejstrup Bæk

Figur 1 Projektet er inddelt i fire delområder

Indledning

Randers Kommune ønsker at forbedre de fysiske og biologiske forhold i Svejstrup Bæk for at styrke opvækstmulighederne for ørred. Projektet omfatter udlægning af gydegrus, skjulesten og dødt ved på fire delområder, hvor der i dag er begrænset forekomst af egnede skjul og strukturel variation. Tiltaget skal understøtte målsætningen om god økologisk tilstand i henhold til Vandområdeplanerne.

Baggrund

Seneste bestandsanalyse gennemført af DTU Aqua viser, at der ikke forekommer et tilstrækkeligt antal ørreder til at understøtte målsætningen om god økologisk tilstand for kvalitetselementet fisk. Tilstanden er vurderet som moderat. På trods af dokumenterede gydninger er mængden af opvoksede yngel ikke tilstrækkelig, hvilket indikerer mangel på egnede skjul i de lavvandede opvækstområder.

Vegetationen i projektområdet består af begrænsede forekomster af vandranunkel, vandstjerne og smalbladet mærke, men i de lavvandede zoner – hvor ynglen primært opholder sig – er der stort set ingen naturlige skjul.

Projektstrækningen har et naturligt varierende fald på ca. 4–8 ‰ og ligger generelt højt i terrænet. Vandløbet har tidligere været reguleret og fremstår i dag udrettet og med mangel på mæander, som kan skabe naturlig dynamik i vandløbet, hvilket har reduceret variationen i både strømforhold og bundsubstrat.

Figur 2 Svejstrup Bæk fremstår flere steder uden naturlige skjul til fisk. Projektets formål er at udlægge gydegrus, skjulesten og dødt ved i områder som ill.

Projektets formål

Formålet er at forbedre gyde- og opvækstmulighederne for ørred ved at øge den strukturelle variation i vandløbets strømrende gennem udlægning af gydegrus, dødt ved og skjulesten. Tiltaget skal:

- øge overlevelsen af ørredyngel og ældre ørreder
- øge gydemulighederne
- skabe bedre levesteder for vandløbsinsekter og øvrig fauna
- understøtte målsætningen om god økologisk tilstand

Figur 3 Foto viser eksisterende gydning fra havørred. Når ynglen klækkes, har disse brug for betydeligt med skjul.

DTU Aquas undersøgelser dokumenterer, at forekomsten af egnede skjul har stor betydning for rekrutteringen af laksefisk. Ligeledes er en forudsætning for målsætningsopfyldelse også, at der er tilstrækkeligt med gydestryg

Projektet forventes også at gavne lampretter og øvrige arter tilknyttet strømmende vand, samt indirekte arter som isfugl og vandstær.

Svejstrup Bæk er en del af Gudenå-systemet og dermed relevant i forhold til de samlede indsatser knyttet til projektet "Havørreden tilbage til Gudenåen", hvor ørredbestanden de seneste år er reduceret med ca. 80 % nedstrøms Tange Sø.

Projektområde for udlægning af skjulesten og dødt ved.

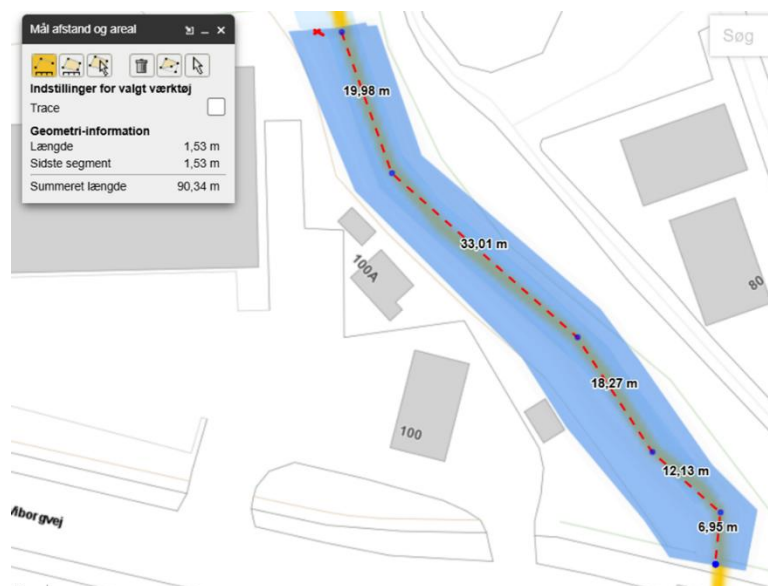
Denne del af projektet udføres på fire delstrækninger med en samlet projektlængde på ca. 536 meter.

Område 1: Opstrøms Viborgvej

Ca. 90 m

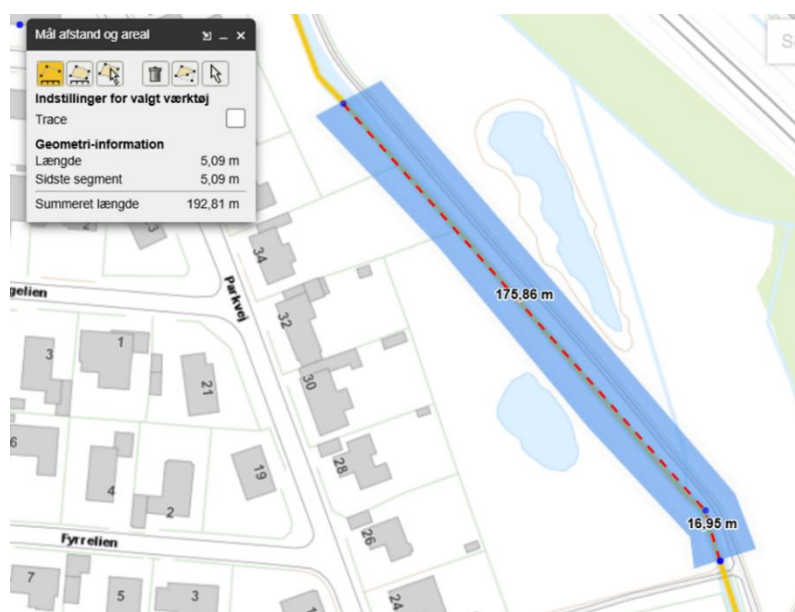
- Strækningen ligger lavt i terræn og uden mulighed for påvirkning til å nære arealer.
- Vandløbet er her lavt og med godt gydegrus, men uden skjul for yngel.
- Strækningen ligger beskyttet af rødel og dermed uden vandplanter.

Område 2: Opstrøms træbro langs Parkvej (vestlig bred i byparken)

Ca. 192 m

- Strækningen ligger højt i terræn og følger stisystemet på østlig bred.
- Vandløbet har gode vækster af ex. vandranunkel men uden dødt ved og større skjulesten. Der er derfor få skjul udenfor vandplanternes vækstperiode.

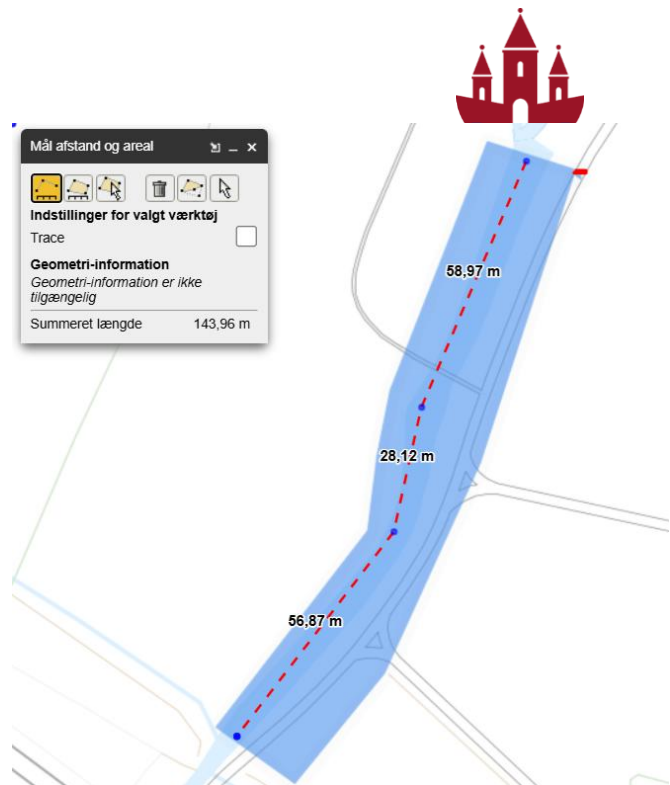

Randers Kommune

Område 3: Opstrøms jernbanebro og nedstrøms overflade sø.

Ca. 143 m

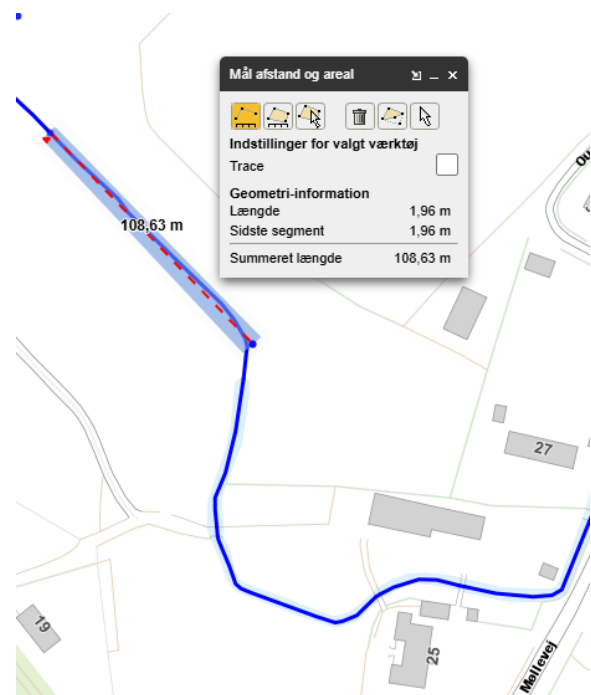
- Strækningen ligger delvist lavt i terræn
- Forekomst af vandranunkel, vandstjerne
- Der er ikke observeret større skjulesten eller dødt ved
- Forventeligt udpræget mangel på skjul udenfor planternes vækstperiode

Område 4: Opstrøms Oust Mølle Skole

Ca. 108 meter

- Strækningen ligger lavt i terræn
- Reguleret forløb
- Enkelte vandranunkel registreret
- Ingen gydegrus eller skjulesten registreret
- Der etableres i alt tre gydestryg

Metode udlægning af skjul

Udlægning af gydegrus, skjulesten og dødt ved tilpasses de naturlige strømforhold samt placeres primært på lavvandede områder, hvor Randers Kommune har registreret gydninger og potentielle opvækstområder.

- Skjulesten udlægges enkeltvis og ikke i volde eller dynger
- Dødt ved fikseres til pæle, der nedbankes i brinken
- Placeringerne sikres, så vandføringsevnen ikke forringes
- Der tages hensyn til eventuelle drænudløb ved udlægningen

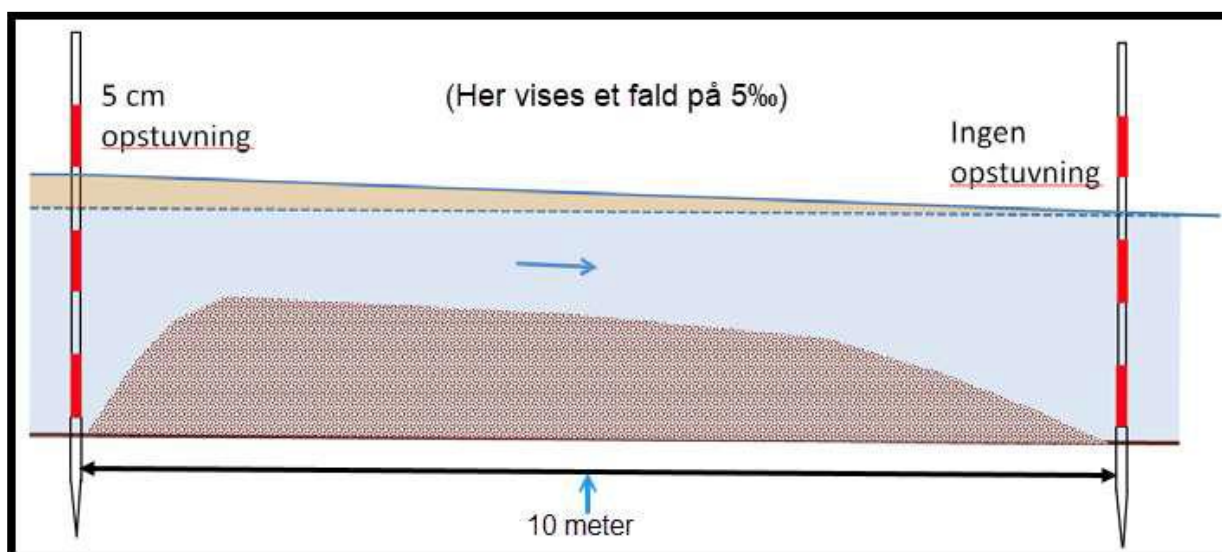
Figur 4 Manuel udlægning af gydegrus, skjulesten og dødt ved sikrer minimal påvirkning af omkringliggende arealer.

Tiltaget udføres manuel/let maskinelt af hensyn til brinkstabilitet og vegetationsskånsomhed.

Metode til udlægning af gydegrus (projektområde 4)

Gydebankerne etableres fra fastlagte startkoordinater og udlægges i nedstrøms retning. For at sikre, at projektet ikke påvirker vandstanden uacceptabelt, anvendes **stokkemethoden**:

- Der opsættes landmålerstokke opstrøms og nedstrøms gydestrygene med markering af vandstand før og efter udlægning.
- Ca. 25 m opstrøms etableres en referencestok for at sikre, at evt. opstuvning begrænses til 0–2 cm.

Dimensioner og materialer projektområde 1-3

- Projektlængde: ca. 428 m
- Vandløbsbredde: 175-375 cm
- Dødt ved: ca. 15–20 stammer/grene
- Skjulesten: ca. 15 tons (Ø 30–40 cm)
- Pæle til fiksering: 40–50 stk.

Materiale for gydegrus opstrøms Oust Mølle projektområde 4

- Samlet projektlængde: ca. 108 m
- Vandløbsbredde: 90–110 cm
- Længde pr. gydestryg: ca. 10 m
- Tykkelse af gruslag: 20–25 cm
- Grusblanding:
 - o ca. 85 % nøddesten (16–32 mm)
 - o ca. 15 % singles/håndsten (32–64 mm)
- Samlet grusmængde: ca. 6 m³
(udlægges manuelt med motorbør og via køreplader)
- Skjulesten: 20–40 cm Ø
- Der udlægges ca. 30–40 skjulesten

Vurdering af afstrømnings- og vandafledningsforhold

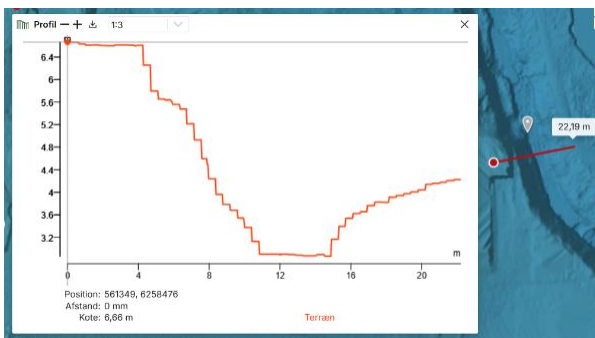
Projektet forventes ikke at medføre negative påvirkninger af afstrømningen. Dette begrundes med:

- vandløbets naturligt høje fald (ca. 4–8 ‰)
- begrænset mængde materiale og punktvis udlægninger
- at stuvning håndteres og vurderes under udførelse
- ingen dyrkningsarealer på projektstrækningen
- hensyntagen til dræn ved placering af materialer

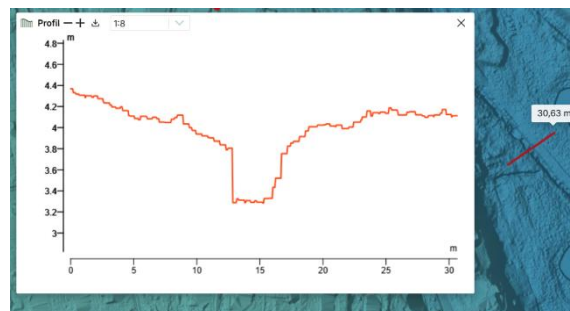
Projektet forventes ikke at vandløbets profil eller vandføringsevne væsentligt.

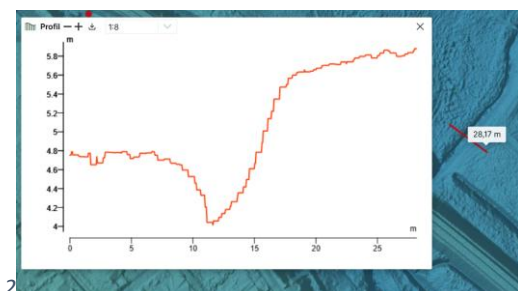
Figur 5 Område 4 viser hvor langt nede i terræn vandløbsprofilen ligger

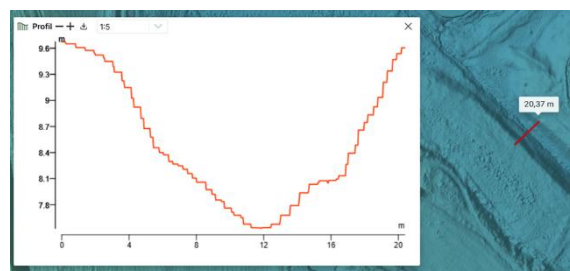
Figur 6 Tværprofil af vandløbsprofil område 1

Figur 7 tværprofil af vandløbsprofil område 2

Figur 8 Tværprofil af vandløbsprofil område 3

Figur 9 Tværprofil af vandløbsprofil område 4

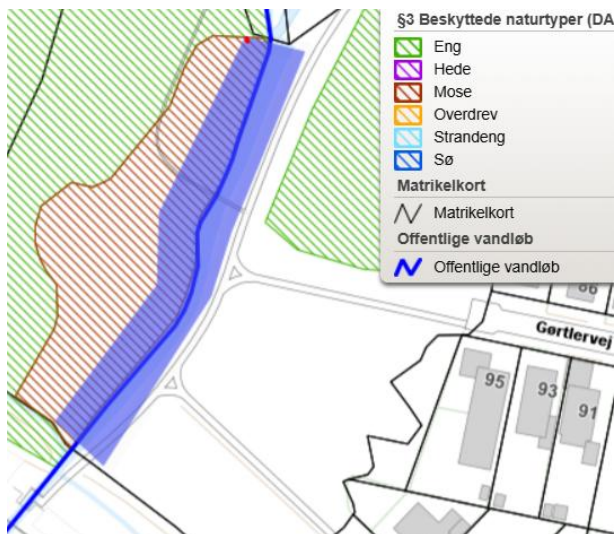

Forhold til vandløbsloven og naturbeskyttelsesloven

Svejstrup Bæk er et offentligt vandløb og er omfattet af vandløbsloven samt Naturbeskyttelseslovens § 3. Projektet vurderes foreneligt med lovgivningen, idet:

- der ikke sker tilstandsforringelse
- de fysiske og biologiske forhold forbedres
- indgrebet er begrænset i omfang og foregår i eksisterende vandløbsprofil
- § 3-arealer ikke påvirkes negativt
- hydrologisk påvirkning er minimal
- Projektet bidrager positivt til Vandløbslovens §1 stk. 2.

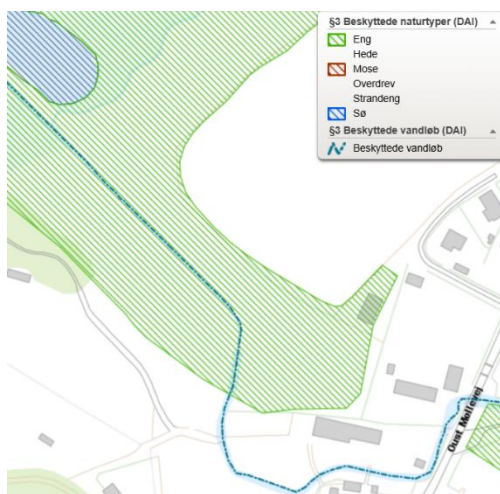
Projektet forventes samlet at forbedre naturtilstanden.

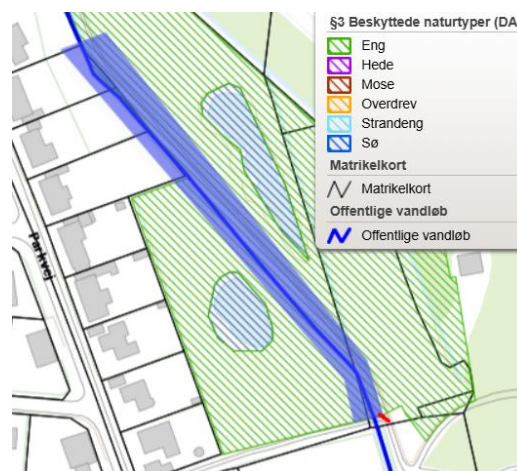
Figur 12 §3 arealer område 3

Figur 10 §3 arealer område 1

Figur 11 §3 arealer område 4

Figur 13 §3 arealer område 2

Forhold til vandområdeplanerne

Svejstrup Bæk er målsat til god økologisk tilstand, men lever pt. ikke op til målsætningen. Projektet bidrager positivt til opfyldelse af kravene ved at:

- forbedre fysiske forhold og strømvariation
- øge habitatdiversiteten
- styrke fiskefauna og smådyrssamfund
- Vejstrup Bæk er i dag i "moderat" økologisk tilstand

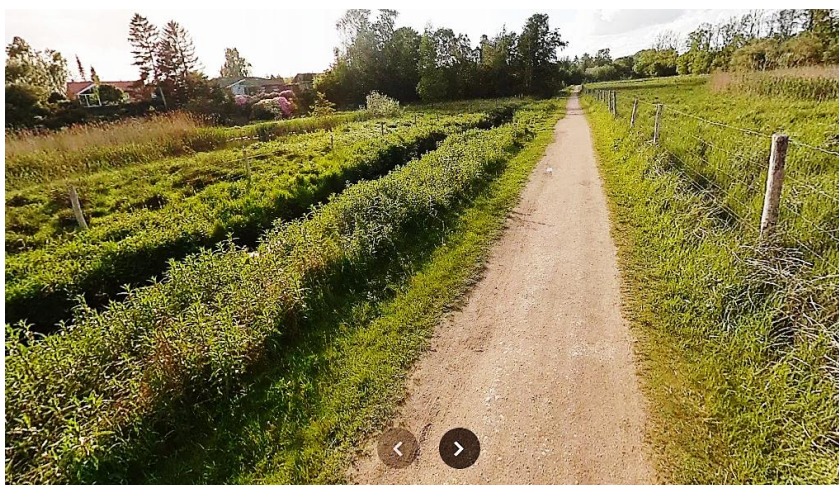
Figur 14 Miljøtilstand er "moderat" jvf. vandområdeplanerne

Praktisk udførelse område 1-3

Arbejdet gennemføres i samarbejde mellem Randers Kommune, lodsejere og frivillige fra "Svejstrup Bæks Venner".

- Sten og dødt ved transporteres til brinkkant.
 - Der benyttes minilæser og motoriserede trillebøje til udlægning langs brink
 - Materialerne udlægges manuelt i selve vandløbsprofilen
 - Dødt ved fastgøres med pæle for at sikre stabilitet under høj vandføring.
-
- Placeringerne optimeres for at øge skjul, skabe variation og forbedre levevilkår for fisk og smådyr.
 - Langs hele projektområdet løber vandløbet parallelt langs et etableret stisystem, der muliggør nem tilkørsel af substrat.
 - Projektet gennemføres efter faglige anvisninger fra DTU Aqua og Randers Kommune.

Figur 15 Langs hele projektområdet findes der eksisterende stisystem

Praktisk udførelse område 4

- Materiale transporteres med mini-læser til vandløbsprofil via græsningseng når der er optimal bæreevne (tørt/sommer)
- Transport til brinkkant sker på køreplader
- Udlægning af gydegrus sker manuelt med skovl

Figur 16 Den røde stiplede linje angiver tilkørsel over græsningseng.

Projektet forventes gennemført i 2026.

Ejerforhold

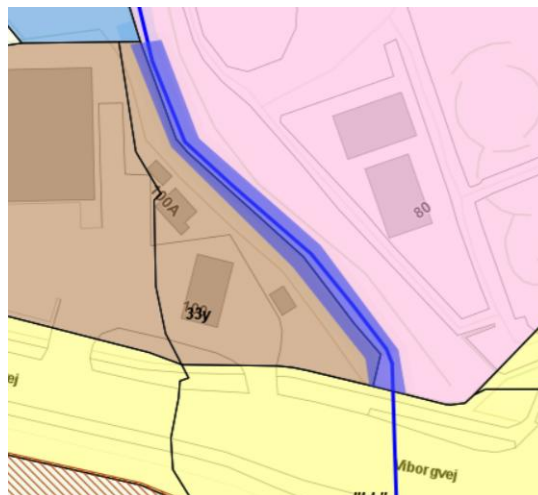
Projektområdet er primært beliggende på offentlig ejendom. Derudover findes der fem private matrikler.

Område 1: Opstrøms Viborgvej

Matrikel nr. 33y, Randers Markjorde

Matrikel nr. 33ac og 33s, Randers Markjorde

- Ejer: Randers Kommune

Område 2: Opstrøms træbro langs Parkvej (vestlig bred i byparken)

Matrikel nr. 6fr Neder Hornbæk By, Hornbæk

- Ejer: Randers Kommune

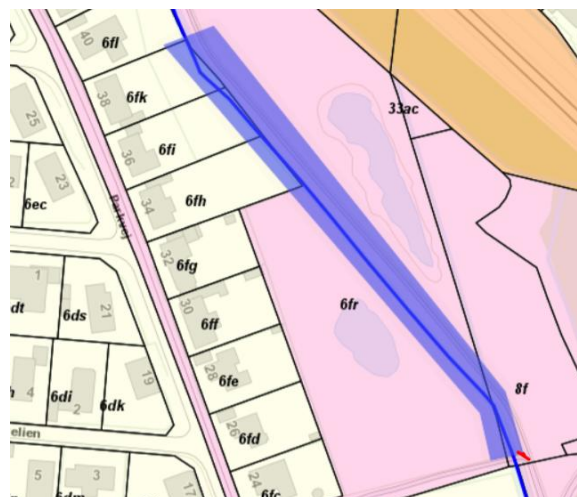
Matrikel nr. 6fh, Neder Hornbæk By, Hornbæk

Matrikel nr. 6fi, Neder Hornbæk By, Hornbæk

Matrikel nr. 6fk, Neder Hornbæk By, Hornbæk

Matrikel nr. 8f & 6fr, Neder Hornbæk By, Hornbæk

- Ejer: Randers Kommune

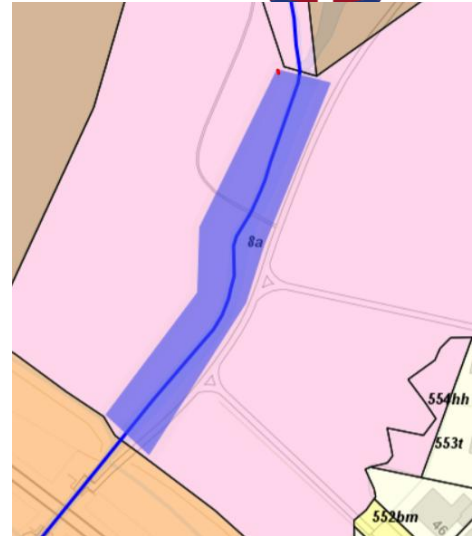
Randers Kommune

Område 3: Opstrøms jernbanebro og nedstrøms overflade sø.

Matrikel nr. 8q & 8a, Neder Hornbæk By, Hornbæk

- Ejer: Randers Kommune

Område 4: Opstrøms Oust Mølle.

Matrikel nr.: 12a, Helsted By, Borup

I forbindelse med projektudfærdigelsen, har samtlige lodsejere givet mundtlige tilsagn til projektudførelse.

Med venlig hilsen

Niels Aage Skovbo
Projektmedarbejder
Randers Kommune
Natur og Miljø